

Én ting kan republikanerne samles om

INTERNATIONALT Side 8

Se på omskæringsdebatten, den har samlet jøder og muslimer

Khaterah Parwani, debattør og juridisk rådgiver, om forholdet mellem muslimer og jøder

KULTUR Forsiden

Al spænding aflivet af stor enkeltstart

SPORT Side 10

Foto: Paul Sancya/AP og Peter Dejong/AP

POLITIKEN

Fredag

22. juli 2016

Årgang 131. Nr. 296

Pris 37,00

Kundecenter

Politiken 70 15 01 01

2. udgave

www.politiken.dk

Mere arbejde gør folk mere syge

Kæmpe dansk studie viser sammenhæng mellem arbejdspress og sygdom.

ARBEJDSMARKED

FREDERIK BUHL KRISTENSEN

Når ordrene vælter ind hos virksomhederne, rammer det medarbejdernes helbred direkte. Sådan lyder konklusionen i en ny dansk-amerikansk undersøgelse.

I et af de hidtil største studier af sin art har tre forskere set på sammenhængen mellem eksporten i danske produktionsvirksomheder og de fysiske og psykiske lidelser, medarbejderne bliver ramt af.

Undersøgelsen viser, at antallet af timer blandt hver medarbejder stiger, når en virksomhed eksempelvis øger sin eksport med 10 procent. Og det forøger antallet af sygedage blandt mænd med 14 procent og blandt kvinder med 24 procent.

»Vores resultater viser, at det har nogle reelle konsekvenser, når man sætter folk til at arbejde for meget«, siger økonomiprofessor fra Københavns Universitet Jakob Roland Munch, der sammen med to amerikanske kolleger i gennemsnit har undersøgt mere end 150.000 danskere om året over en periode på 12 år.

»Hvis en virksomhed pludselig har ordrebogen fuld og skal producere mere, må arbejdsgiveren spørge sig selv, om man skal lade sine medarbejdere arbejde mere eller ansætte flere«, siger han.

De tre forskere har undersøgt sundhedsdata fra fem forskellige danske registre for personer beskæftiget i produktionssektoren og sammenholdt dem med arbejdsmarkedsregistre, samt hvor stor en eksport personens arbejdsgiver har.

Værst for kvinder

Værst ser det ud for kvinderne. Stiger en virksomheds eksport med 10 procent, rammes 17 procent flere kvinder af hjerteanfald, mens antallet af kvinder i behandling for depression stiger med 2 procent.

Mændene bliver kun ramt i form af sygedage og 5 procent flere arbejdsskader. Arbejdslivsforsker Hans Jørgen Limborg er begejstret over, at en så stor undersøgelse for første gang har set på sammenhængen mellem arbejdspress og sygdom. Men hovedkonklusionerne kommer ikke bag på ham:

»Med det arbejdsmarked, vi har i dag, bliver øget produktion primært hentet, ved at folk arbejder længere og mere intensivt«, siger Hans Jørgen Limborg fra konsulentfirmaet TeamArbejdsliv.

Hos Dansk Arbejdsgiverforening (DA) er man dog noget mere forundret over undersøgelsens resultater:

»Det omfang, som undersøgelsen tegner et billede af, er ikke umiddelbart noget, vi kan genkende. Vi ved, at folk arbejder mere stressede end folk uden arbejde, for stress stammer ofte fra forhold uden for arbejdet. Men undersøgelsen peger jo på, at arbejdsgiver selvfølgelig har et ansvar for at tilrettelægge arbejdet på en god og sikker måde«, siger chefkonsulent i DA Lena Søby.

frederik.buhl@pol.dk

Ekstra travlhed rammer kvinder hårdt 1. sektion side 6

Gylden aftale med Erdogan lægger en dæmper på EU

Flytningeaftalen har gjort EU så afhængig af Tyrkiet, at det er så godt som umuligt at presse præsident Erdogan, lyder analysen i EU-systemet og blandt eksperter.

TYRKIET

JENS BOSTRUP OG PER THIEMANN, EU-KORRESPONDENT, BRUXELLES

En uge efter kupforsøget og det efterfølgende kaos i Tyrkiet er mindst to forhold i landets relation til Europa udpenslet.

I Bruxelles ses indførelsen af tre måneder med vidtrækkende undtagelsestilstand i Tyrkiet som det hidtil klareste bevis på, at EU har bevæget sig ud i et moralsk og politisk morads ved at betale Tyrkiet milliarder af euro for at bremse flytningstrømmen ind i Europa.

Mindst lige så klart står det, at Tyrkiet ikke længere har tænkt sig at lytte til unionens ledere.

»Europa har ikke retten til at kritisere denne beslutning«, siger Erdogan som reaktion på de første protester mod hans erklæring om undtagelsestilstand.

Den giver præsidenten endnu større beføjelser til haste love igennem og rense ud blandt regeringskritikere. Undtagelsestilstanden kan også bruges til at udstede udgangsforbud samt forbyde offentlige forsamlinger og medier.

Det kommer efter en uge med massearrestationer og fyringer af tusindvis af dommere og andre offentligt ansatte for medskyld i eller anden relation til det fejlslagne kupforsøg.

EU's ledere har talt med store bogstaver og advaret om, at Tyrkiet kan glemme alt

om fremtidigt EU-medlemskab, hvis landet fortsætter sin kurs, og hvis man gør alvor af sine trusler om at indføre dødsstraf. Men Tyrkiets regering og præsident Erdogan retter ikke ind. Tværtimod.

»EU er ikke hele verden, det er 27 (efter Brexit, red.) lande. De har dødsstraf i USA, Rusland, Kina og mange andre lande. Hvorfor tage sig af, hvad EU siger? Vi har banket på døren i 53 år. Mange andre, der har ansøgt senere, er kommet ind før os«, sagde Erdogan i går i et stort interview med tv-stationen Al-Jazeera.

Fordele opvejer ulemper

Da unionens ledere indgik flytningeaftalen med Tyrkiet i marts, var beskednen, at fordelene vil være større end ulemperne. Og det er stadig opfattelsen på trods af den seneste uges dramatiske udvikling i Tyrkiet.

Flytningeaftalen er ganske enkelt for vigtig for EU, til at man for alvor vil presse

FAKTA

UNDTAGELSESTILSTAND

Erdogan har de næste tre måneder indført undtagelsestilstand. Den giver præsidenten endnu større beføjelser til lovgive og rense ud blandt sine modstandere. Forsamlinger og medier kan forbydes, og staten kan tage kontrol over al trafik.

Erdogan med trusler om sanktioner, som en kilde i toppen af EU-systemet siger til Politiken.

Ifølge eksperter har Erdogan gode kort på hånden: Han kan når som helst droppe flytningeaftalen med EU og lade hundredtusinder af flygtninge og migranter strømme ind i Europa, som det skete sidste år.

EU's muligheder for en modreaktion er at sløjfe de milliarder af euro til at sørge for flygtningenes levevilkår, som Bruxelles sender til Tyrkiet. Men særligt er fokus på, at Tyrkiet har fået lovet visumfrihed til alle EU's lande som led i aftalen.

Tyrkiet skal dog først ændre sin terrorlovgivning, så den ikke længere kan bruges til at anholde enhver regeringskritiker for terror, lyder det fra EU. Men Erdogan har hidtil nægtet. Efter kupforsøget er chancen for, at det sker, reduceret til nul, påpeger eksperter.

Erdogan har selv udpeget oktober som sidste frist for EU til at give Tyrkiet visumfrihed. Men som følge af den seneste uges uroligheder vil det tidligst kunne ske i slutningen af året, lyder det nu fra kommissionen.

Dermed kan EU meget vel stå i den ultimative styrkeprøve med Tyrkiet om mindre end tre måneder. For uanset hvad EU kræver, vil Erdogan formentlig fortsætte med at se stort på Europas kritik af hans udemokratiske metoder.

»Som resultat heraf er en diplomatisk krise i oktober sandsynlig, hvor Tyrkiet påstår, at EU har undladt at opfylde sine forpligtelser«, advarer den internationale

ANHOLDT. Folk fra militæret, mistænkt for relation til kupforsøget i sidste uge, føres bort. Foto: AP

anerkendte tyrkiske ekspert Sinan Ülgen i en analyse.

»Hele flytningeaftalen, hvor Tyrkiet fortsat huser over 2,8 millioner syriske flygtninge, kan blive truet, med konsekvenser for strømmen af asylansøgere«, forudser Sinan Ülgen, der står i spidsen for tænketanken Edam i Istanbul og er tilknyttet Carnegie i Bruxelles.

På tværs af det politiske spektrum ses denne seneste udvikling som en pinagtig udstilling af, hvilket moralsk og politisk morads EU har bevæget sig ud i ved at betale tyrkerne for at tilbageholde hundredtusinder af mennesker, som ellers ville søge ind i Europa.

»Hvorfor har vi bragt os i en situation, hvor vi er så meget mere afhængige af Tyrkiet, end godt er? Fordi vi ikke kan blive enige om en fælles asylpolitik. Så nu ligger vi, som vi har redt«, siger Morten Helveg Petersen (R), der er medlem af Europaparlamentet.

Normalt er Helveg nærmest aldrig enig med Morten Messerschmidt (DF), der også sidder i Europaparlamentet, men på dette punkt er de enige: »Man står i en katepine, fordi EU endnu engang har været den naive dumme lille dreng, som ikke forstår realiteterne.«

Messerschmidt mener, at EU bør fratage Tyrkiet alle handelsaftaler og fordele i EU, hvis landet ikke retter ind.

per.thiemann@pol.dk

Dagens tema

1. sektion side 4

Dyreste udsigter for Tyrkiets presse

2. sektion side 3

POLITIKEN MENER

Katastrofen Trump

Han vil skade sikkerheden som præsident.

Amerikanske valg præges som regel af en ubøjelig optimisme. Præsidenter bliver valgt på budskaber om USA's storhed og ved at insistere på, at i morgen bliver endnu bedre end i dag.

»We can do better«, sagde John F. Kennedy i 1960.

»It's morning again in America«, sagde Ronald Reagan i 1984.

»Yes, we can«, sagde Barack Obama i 2008.

Med Donald J. Trump er det anderledes.

Ganske vist har han lånt sit slogan - 'Make America Great Again' - fra Ronald Reagans valgkamp i 1980. Men hans kampagne bygger på en dommedagsstemning, som savner belæg i virkelighedens USA. Og den fremmaner en vrede, som på partiets konvent i Cleveland har fået et militært og anarkistisk udtryk.

ONSDAG aften kom det næsten til korporligheder, da den formædede senator Ted Cruz demonstrativt undlod at opfordre partifællerne til at stemme på Trump.

På den måde har konventet udstillet, at Trump aldrig vil kunne samle nationen, som han hævder. Han kan ikke engang samle sit parti. Og der er heller ikke meget, der tyder på, at det interesserer ham.

Adspurgt af New York Times om, hvad han tror, konventet vil blive husket for, svarede Donald Trump: »Hvor vellidt jeg er.«

LANGT værre end Donald Trumps megalomani er den autoritære stemning, han dyrker og hylder.

Konventet har med hjælp fra Trump og flere af talerne opfundet sit eget slogan, som har lydt igen og igen fra salen: »Spær hende inde!«, råber de med henvisning til demokraternes kandidat, Hillary Clinton.

Ja, enkelte Trumpstøtter har ligefrem luftet tanken om, at Clinton bør henrettes for forræderi. Hvor trist, at det stolte, republikanske parti synes at have glemt, at det er diktaturstater - ikke demokratier - der låser deres politiske modstandere inde.

Som om det ikke var nok, har Trump erklæret, at Nato-alliancens helt centrale musketered, den såkaldte artikel 5, ikke nødvendigvis vil gælde med ham som præsident. Han vil sætte »Amerika først«, som han forklarer.

Vi mangler ord for ansvarsløsheden i den melding, på et tidspunkt hvor Rusland har annekteret dele af Ukraine og jævnligt udfordrer de baltiske landes grænser.

VALGET af Donald J. Trump som præsidentkandidat er udtryk for en dyb krise i det republikanske parti, som gav os Abraham Lincoln, Theodore Roosevelt, Ronald Reagan og George H.W. Bush.

Donald Trumps USA er et aftenland.

Valget af ham som præsident vil være en katastrofe. jbn

VEJRET. Nogen eller en del sol. Risiko for byger i vest. 19-26 grader.

Kroniken En stor del af designbranchen er lige blevet jordet 2. sektion side 5

Ekstra travlhed rammer kvinder hårdt

Det går især ud over kvinderne, når ordrebøgerne i danske firmaer vokser, konkluderer stor dansk undersøgelse.

ARBEJDSMARKED

Da 'Louise' i april 2014 vendte tilbage fra barsel, blev hun ramt af en massiv arbejdsbyrde. Hun havde ansvaret for at aflevere virksomhedens budget for året, og afdelingen var allerede bagud. Da 'Louise' var færdig med budgettet, håbede hun, at en stor del af arbejdsbyrden ville forsvinde fra hendes skuldre:

FREDERIK
BUHL
KRISTENSEN

»Men så kommer der andre opgaver. De er bagud hele tiden, så jeg føler, at der bare bliver læsset på mig. Jeg forsøger at gøre det så godt, jeg kan, men hen over sommeren begynder jeg pludselig ikke rigtigt at kunne huske. Når min leder spørger mig om noget, jeg lavede i går, kan jeg ikke huske det, fortæller 'Louise'. Hendes navn er opdigtet, da hun ikke ønsker at blive identificeret af sin arbejdsgiver, men hendes rigtige navn er redaktionen bekendt.

Alligevel fortsatte 'Louise' med at arbejde. Hun fik hele tiden at vide af sin chef, at om få måneder ville det blive bedre. Men

da næste års budget skulle laves, ramlende læsset. Hun nåede lige at aflevere budgettet til tiden, »og så knækker filmen for mig«, fortæller 'Louise', der blev svimmel på arbejdet og flere dage kom grædende hjem. Efter påske sidste år blev hun sygemeldt med stress.

Mere arbejde på samme tid

'Louise' er langt fra den eneste, der er blevet syg af for meget arbejde, og nu viser en omfattende ny dansk undersøgelse, at et større arbejdspress øger antallet af sygedage blandt medarbejderne.

Allerværst ser det ud for kvinderne. De får både flere sygedage end mænd, hvis virksomhedens ordrebøger vokser, samtidig med at de bliver ramt af alvorlige ting som depression og hjerteanfald, som ikke synes at ramme mændene.

For eksempel har det ingen effekt på antallet af hjerteanfald blandt mændene, hvis en virksomhed øger sin eksport med 10 procent, mens antallet af kvinder, der bliver indlagt med hjerteanfald, stiger med 17 procent.

»Man kunne have en antagelse om, at det største pres, når en virksomhed øger sin produktion, rammer de administrative stillinger, hvor vi ved, at der primært sidder kvinder. Det kan være en af forklaringerne på, hvorfor det primært rammer kvinderne«, siger arbejdslivsforsker Hans Jørgen Limborg.

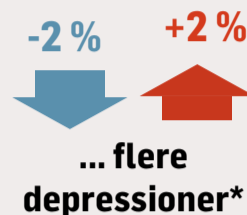
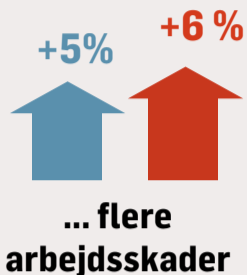
En anden forklaring, som Hans Jørgen Limborg og hans kolleger i konsulentvirksomheden TeamArbejdsliv længe har haft, er, at mænd og kvinder øger deres arbejdsintensitet på to forskellige måder,

Mere arbejde gør os mere syge

Tre forskere har gennem 12 år undersøgt 150.000 danskere og fundet frem til, at øget eksport i en virksomhed og dermed mere arbejde per ansat gør medarbejderne mere syge. Det går især ud over kvinderne.

■ Mænd ■ Kvinder

10 % øget eksport fører til ...

* Baseret på, hvor mange der er i medicinsk eller psykologisk behandling for depression ** Baseret på hospitalisindlæggelser

Kilde: Rapporten 'No Pain, No Gain: The Effects of Exports on Effort, Injury, and Illness' udgivet af David Hummels, Jakob Munch og Chong Xiang fra Purdue University i USA og Københavns Universitet.

når bunkerne begynder at vokse på skrivebordet. Mens mændene blot øger deres arbejdstid med et par timer om dagen, har kvindernes arbejdsdag traditionelt været mere fastlåst, fordi det primært er dem, der henter og bringer børnene og køber ind. Derfor har de i stedet måttet snakke mindre med kollegerne og droppe pausen for at kunne nå mere på den samme tid.

Begge dele kan man godt holde til uden at blive syg, fortæller Hans Jørgen Limborg:

»Men problemet opstår, hvis man har en 10-timers arbejdsdag og arbejder på fuld hammer hele tiden. Så bliver man slidt ned. Det kunne være et bud på, hvorfor det er kvinder, der bliver ramt. Mænd og kvinder er nemlig blevet bedre til at fordele hentningen af børn. Så der er kommet et større frirum for kvinder til at arbejde over, og hvis de gør det, samtidig med at de arbejder intensivt, kunne det være et bud på, hvorfor det er dem, der bliver syge«, siger han.

Den kvindelige måde at overkomme

større arbejdspress på var netop den opskrift, 'Louise' fulgte, op til at hun gik ned med flaget. For hvis hun også skulle nå hjem til børnene, kunne hun ikke blive ved med at arbejde over:

»Så derfor endte jeg med at arbejde hurtigere og hurtigere«, fortæller hun.

Et fingerpeg

Økonomiprofessor Jakob Roland Munch fra Københavns Universitet har sammen med to kolleger fra Purdue University i USA undersøgt cirka 150.000 personer i

Christina og hendes mand havde fælles budgetkonto, men talte ikke om, hvad ting skulle koste. Det gik ikke i længden

Han spenderede. Hun sparede. Så det var oftest hende, der betalte større fælles indkøb. Måske meldte de sig aldrig helt ind i det fællesskab, som et parforhold kan være, siger hun.

PRIVATØKONOMI

ELISABETH ASTRUP OG METTE GULDAGGER

Først under skilsmissemis kunne hun se, at deres mange økonomiske aftaler havde haft sin pris.

»Vi kom aldrig til bunds i vores uenigheder om, hvad ting skulle koste. Ofte endte den ene af os med at snuppe regningen, hvis vi skulle købe større ting som en lacykel eller en reol. Vi bar ikke konsekvenserne sammen.«

Ordene kommer ud af munden på en kvinde, vi her i artiklen kalder for Christina. Hun er 44 år og skilt fra sin mand og har valgt at være anonym.

Parret gik fra hinanden for et lille års tid siden, det har to børn sammen og har i dag et ukompliceret forhold. Da de stadig var sammen, indrettede de sig med adskilt økonomi og klare aftaler om, hvad der skulle dækkes af den fælles budgetkonto og af madkontoen. Det var sådan, de kunne leve sammen, for de havde meget forskelligt syn på penge. Christina var god til at spare op. Eksmanden havde gæld og satte pris på luksus. Hun havde altid et solidt plus på kontoen, han havde sjældent overskud, selv om han tjente en del mere end hende.

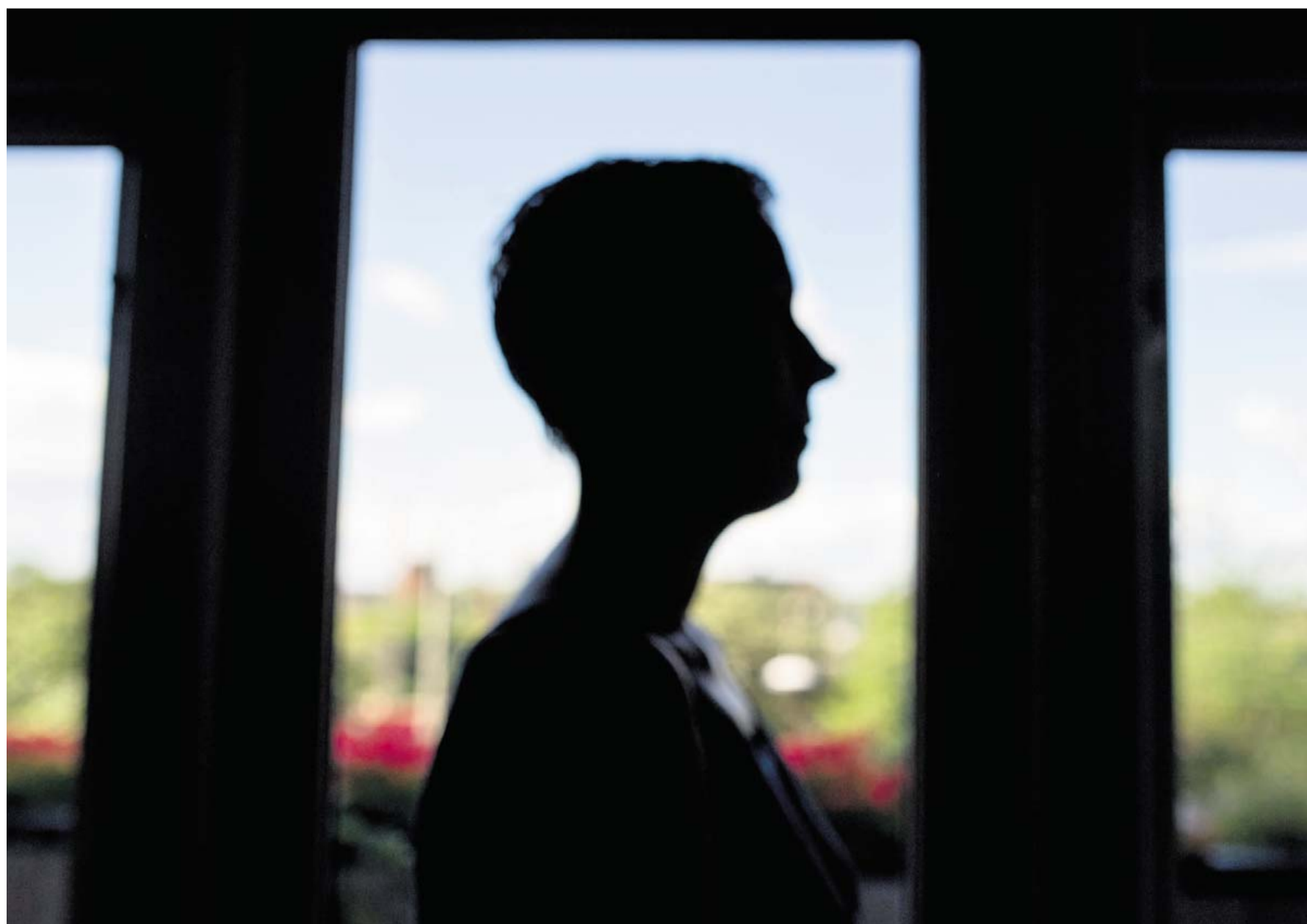
Betalte lige meget

De aftalte at være fælles om husleje, internet, telefon, avis og daginstitutioner. Og de helt almindelige dagligvarer. Trods den store forskel i indtægt indbetalte de lige meget til de fælleskonti, de begge havde dankort til.

»Det var en god løsning, fordi hverdagen så kunne køre, uden at vi skulle diskutere hele tiden«, siger hun.

Hun har frokostpause på sit arbejde og gnaver sig gennem en botte hytteost på groft knækbrød. Hun har kort, mørkt hår, og ordene falder sikkert, men med indbyggede tænkepauser, når hun taler.

»Jeg kan godt lide tanken om, at man i et parforhold løbende laver aftaler om,

NØD LUKSUS.

Christina nød at sidde på første række eller dele en flaske champagne. Men alle uenigheder om parrets økonomi blev blot sparket til hjørne.

Foto: Cicilie S. Andersen

hvad ting må koste«, siger hun. »Men det kan også virke usexet. Hvorfor usexet?«

»Det er nok, fordi det står i kontrast til tanken om, at kærlighed skal være noget spontant. Ligesom sex. Det skal helst bare være noget, der opstår«, siger hun. »Penge er så ømtålelige at tale om – nok fordi de dybest set handler om magt.«

Manden skar en luns af

Selv om hun og eksmanden havde rene linjer omkring fællesudgifterne, påvirkede hans store personlige forbrug alligevel deres fælles muligheder.

»Hver gang han brugte mere, end han havde, skar han samtidig en luns af det, vi kunne have brugt på vores fælles ideer og drømme. Vores fælles råderum til de ting, vi gerne ville – ud over det, vi havde aftalt – blev jo mindre af det.«

Når de skulle købe nye møbler for eksempel, endte det ofte med at være Christina, der betalte, fordi hun var den eneste, der havde penge.

»Vi gik jo ud og så på ny sofa sammen, og vi talte også om det, som at 'vi' nu købe en sofa. Men når vi så stod derude i møbelforretningen, lå det lidt mellem linjerne alligevel, at jeg havde lidt mere at skulle have sagt, når vi skulle vælge, hvilken sofa det skulle være. Det var aldrig noget, vi sagde højt, men jeg vil tro, at han også har tænkt det«, siger hun.

Lige så forskellige som de var, når det handlede om penge, lige så meget nød hun også, når han gav den gas.

»Det megafede ved ham var jo, når han sagde: »Vi gør det sgu. Vi køber billetter til første række« eller »Gu' fanden skal vi da drikke champagne«. Jeg elskede det da. Han lærte mig virkelig at sætte pris på en

Vi kom aldrig til bunds i vores uenigheder om, hvad ting skulle koste

masse skønne ting, som jeg kun sjældent forundte mig selv.«

Deres økonomiske forskelligheder var ikke årsagen til, at de gik fra hinanden. Og de økonomiske aftaler var deres måde at klare deres forskelligheder på, forklarer hun.

Men det havde sin pris, at de ikke kom til bunds i deres uoverensstemmelser. At de i stedet blev skudt til hjørne, når den ene sagde: »Jamen, så betaler jeg bare den bil på ferien.«

»Når ikke man vælger det fælles til – sammen – så vælger man jo en bid af fællesskabet fra. I vores tilfælde var det en nødvendig og fornuftig konsekvens for at ikke at ende i for mange konflikter. Men det havde sin pris. Vi løste kun de der uoverensstemmelser på overfladen«, siger hun.

Til gengæld var det let at filtrere deres

økonomi fra hinanden, da de skulle skilles. Måske også lidt for let.

»Jeg kan godt få den tanke, om vi måske aldrig helt havde meldt os ind i det fællesskab, som et parforhold kan være. Havde det mon bragt os tættere sammen, hvis vi havde taget de svære snakke og fundet kompromiser?«. Som erklæret feminist er hun samtidig stor tilhænger af, at kvinder skal have deres egen økonomi og kunne klare sig selv. Sådan har kvinderne haft det i generationer i hendes familie.

»Men det er en balancegang at forvalte det, man er fælles om på en måde, så man bærer konsekvenserne af sine beslutninger sammen«, siger hun.

Hvad så næste gang?

Christina har overvejet, hvordan hun vil gribe det med økonomien an, hvis hun en dag skal flytte sammen med en ny mand. Hun ønsker for sig selv, at hun i højere grad vil kunne tage de snakke om penge, som hun og eksmanden aldrig fik rigtigt hul på. Måske kunne sådan en snak faktisk vendes til at blive helt romantisk, funderer hun:

»Det kunne være megadejligt at sidde sammen med en mand, som jeg synes er helt vidunderlig, og som jeg gerne vil flytte sammen med, og tale om: »Hvordan gør vi det her?«, »Hvad tænker du?«, »Jeg er nysgerrig på, hvem du er og hvor du kommer fra – også sådan økonomisk«. Så snakken bliver en del af det at kreere et vi. Og er der børn involveret i forholdet, kan det jo være en kæmpe kærlighedserklæring at sige til en anden: »Jeg vil gerne være med til at betale til dine børns fritidsinteresser«, siger Christina.

elisabeth.astrup@pol.dk
mette.guldagger@pol.dk

SERIE

DINE, MINE OG VORES PENGE

Hver tredje dansker i parforhold deles om fællesudgifter, men har ellers adskilt økonomi. To ud af tre puljer alle midler.

I en række artikler tager Politiken hen over sommeren temperaturen på danskernes forhold til privatøkonomi og parforhold.

Bland dig. Vi vil gerne høre, hvordan I gør hjemme hos jer. Deltag i debat og afstemninger på politiken.dk eller skriv til en af os:

mette.guldagger@pol.dk
elisabeth.astrup@pol.dk